

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду, на својој седници од 22. априла 2019. године, одредило је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње *мр Сање Крешталица (рођ. Тепавчевић)*, вишег асистента на Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву, под насловом „Положај појединца у међународном праву“, у саставу: др Миленко Крећа, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Бранко Ракић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Бојан Милисављевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Родољуб Етински, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду и др Душко Димитријевић, научни саветник у Институту за међународну политику и привреду из Београда, са задатком да достави Наставно-научном већу писани извештај о оцени ове тезе. Пошто је тезу прегледала, Комисија Већу подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и докторској дисертацији

а) Основни подаци о кандидату

Сања Крешталица, рођ. Тепавчевић, рођена је 18. фебруара 1987. године у Сарајеву. Дипломирала је на Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву 2010. године, као најбољи студент у генерацији са просечном оценом током студија 9,36. Докторске академске студије права, Међународноправна ужа

научна област, уписала је у школској 2010/2011. години. Положила је испите из предмета који по програму одговарају испитима на Међународноправном модулу мастер академских студија, те одбранила преддокторски рад под насловом „Регионални системи заштите људских права“ и остварила просечну оцену 9,75.

Испите предвиђене студијским програмом докторских академских студија, за Међународноправну ужу научну област, редом: Методи научноистраживачког рада и вештине, Међународно јавно право, Право европских интеграција, Међународно право људских права, Међународно правосуђе и Дипломатско и конзуларно право, положила је са просечном оценом 10. Одбранила је са успехом семинарски рад на тему: „Концепт хуманитарне интервенције у свјетлу забране употребе силе у међусобним односима“.

Наставно-научно веће Правног факултета, на седници одржаној 24. априла 2017. године, одобрило јој је израду докторске дисертације на тему: „Положај појединца у међународном праву“ и за ментора одредило проф. др Бранка Ракића.

Учествовала је на бројним семинарима, летњим школама, научним и стручним конференцијама у земљи и иностранству, од којих су најистакнутије летња школа из Међународних људских права на Међународном институту за људска права у Стразбуру (2011), те једномесечни програм Хашке академије за међународно право из области Међународног јавног права (2014) где је на основу прелиминарних тестова у Хагу примљена међу тридесет полазника Усмерених студија. До данас, излагала је реферате на седам научних конференција у земљи и региону. У својству активног слушаоца, учествовала је на међународној конференцији одржаној у фебруару 2019. године на Макс Планк институту за компаративно јавно право и међународно право у Хајделбергу, на тему „*Politics and the Histories of International Law*“.

На Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву ради од 2012. године, када је бирана у звање асистента на ужу научну област Међународно

право. У звање вишег асистента на ужој научној области Међународно право изабрана је 2014. године. Изводи вежбе из предмета Међународно јавно право и Институције и право Европске уније на првом циклусу студија.

Као стипендиста Министарства просвјете и културе Републике Српске, учествовала је у програму међународне размене академског особља 2015. године када је боравила на Међународном институту за људска права у Стразбуру и 2016. године када је боравила на Макс Планк институту за компаративно јавно право и међународно право у Хајделбергу. С циљем окончања израде докторске дисертације, током јула и августа 2018. године, боравила је на Хашкој академији за међународно право, као један од четири стипендиста Академије.

Члан је Европског удружења за међународно право (*European Society of International Law*), Њемачко-босанско-херцеговачког удружења правника (*DBHJV*) и огранка Европске асоцијације студената права у Босни и Херцеговини (*European Law Students' Association*).

Говори енглески и француски језик, а поседује почетно знање немачког језика.

До сада је објавила следеће научне и стручне радове:

- „The Position of the Individual in the European Union through the Lens of the Access to Justice“, *Eu and Comparative Law Issues and Challenges* 1/2017, стр. 292 – 308, ISSN (Online) 2459-9425, DOI: <https://doi.org/10.25234/ecllc/6533>;
- „Именовање судија Европског суда за људска права у свјетлу начела независности правосуђа“, *Зборник радова „Међународни стандарди о независности судства и самосталности тужилаштва“*, Удружење за међународно кривично право, Дрвенград 2016, стр. 311 – 323, ISBN 978-86-6411-000-6, COBISS.SR-ID 207523084;
- „Концепт хуманитарне интервенције у свјетлу забране употребе силе у међусобним односима“, *семинарски рад*, Правни факултет у Београду, Београд 2016, стр. 35, COBISS.SR-ID 514519217, УДК 327;

- „Људска права у Европској унији : трновит пут од идеје о заштити до обавезе приступања Европској конвенцији о људским правима“, *Зборник радова „Однос права у региону и права Европске уније“*, Источно Сарајево 2015, стр. 152–166, ISBN 978-99938-57-41-9, COBISS.SR-ID 515036593, УДК 34 (497:4-672EU)(082)
- „Компаративна анализа система заштите људских права у регионима“, *Зборник радова „Владавина права и правна држава у региону“*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2014, стр. 955 – 981, ISBN 978-99938-57-31-0, COBISS.SR-ID 513469873, УДК 342 (082);
- „Implementing the European Convention on Human Rights in the Legal Space of Bosnia and Herzegovina“, *European Public Law Series vol CXV*, European Public Law Organization - Faculty of Law University of East Sarajevo, Athens 2015, стр. 259 – 273, ISSN: 2308-8648, ISBN 978-618-81949-0-8.
- „Регионални системи заштите људских права“, *преддокторски рад*, Правни факултет у Београду, Београд 2013, стр. 87, COBISS.SR-ID 513201329, УДК 342.7;
- „Дипломатске повластице и имунитети“, *Годишњак Правног факултета*, година I, 1/2010, 309 – 325, ISSN: 2232-7339, УДК 341.71/.72.

б) Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње Сање Крешталица носи наслов „Положај појединца у међународном праву“. Дисертација има 340 страницаи у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације. Сâму расправу чини 313 страница текста писаног компјутерским слогом (фонт *Times New Roman*, ћирилица, величина слова 12, проред 1.5, уобичајених маргина), што подразумева 9.464 редова, око 91.152 речи и 948 фуснота. Поред тога, у дисертацији се налазе насловне странице на српском (ћирилица и латиница) и енглеском језику, страница са

информацијама о ментору и члановима комисије, страница са изјавама захвалности, странице са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме и кључне речи, 4 страницесадржаја, попис литературе на 24 странице и биографију аутора. Библиографија обухвата уџбенике, монографије, зборнике радова, студије, чланке, судске одлуке, интернет и остале изворе, писане на српском, енглеском, али и на француском и немачком језику.

Расправа је подељена у пет делова. Први дио дисертације представљају уводна разматрања, терминолошке напомене о основним појмовима, одређење предмета и циља дисертације, те напомене о методологији употребљеној у поступку истраживања и израде текста. Суштина теме обрађена је кроз три дела, док се последњи дио дисертације односи на закључна разматрања. Први део рада представља теоријскоправни оквир дате теме. Подељен је у две главе, од чега се прва глава бави се теоријским расправама о појму субјективитета у међународном праву, конститутивним елементима субјективитета и анализом својстава постојећих субјекта у међународном праву. Друга глава првог дела бави се анализом развоја схватања о субјективитету појединца у теорији и правној пракси. Други део рада је најобимнији и представља централни део дисертације, а садржи преглед позитивноправних рјешења релевантних за положај појединца у међународном праву. У првој глави другог дела пружа се анализа материјалноправних правила у позитивном међународном праву, усмерених ка појединцу, кроз преглед неколико подсистема међународног јавног права. Поред правила из домена међународног права људских права, обрађена су и правила из права оружаних сукоба, права заштите животне средине, као и дипломатског и конзуларног права. Друга глава овог дела бави се питањем индивидуалне одговорности у међународном праву. Поред анализе развоја правила о индивидуалној кривичној одговорности и њиховог позитивног решења, у овој глави је садржана и расправа о евентуалним модалитетима установљења одговорности појединца у другим областима међународног права. Трећа глава другог дела рада бави се процесноправним аспектима положаја појединца на универзалном плану. Она има за циљ да прикаже начине и услове

под којима појединац може самостално штитити своја права на универзалном плану. У трећем делу рада, који се бави тенденцијама даљег развоја правила међународног права усмерених појединцу, анализирана су *de lege ferenda* решења у домену процесноправног положаја појединца. Указује се, са једне стране на потребу хармонизације постојећих механизма доступних појединцу на универзалном плану, а са друге стране на могућност и потребу успостављања новог механизма, Светског суда за људска права. У последњи део смештена су закључна разматрања.

2. Предмет и циљ дисертације

Докторска дисертација „Положај појединца у међународном праву“, по први пут у новијој домаћој литератури, пружа свеобухватан приступ проблему одређења положаја појединца посматрано кроз призму његовог евентуалног субјективитета у међународном праву. Предмет анализе тиме постају, међународноправни субјективитет као фундаментално питање међународног јавног права, које се у домену предложене теме јавља као претходно питање, од чијег разумевања зависи коначна оцена о положају појединца. Потом, предмет научне анализе су и сва она позитивна правила међународног јавног права која су директно усмерена појединцу, не само у материји међународног права људских права, већ и других релевантних области међународног јавног права, каква су питања из домена права оружаних сукоба, заштите животне средине и дипломатског и конзуларног права. Позитивноправна димензија дате теме обрађена је не само на нивоу материјалних правила, већ и процесних, као и правила о одговорности у међународном праву.

Циљ дисертације је да утврди начин на који наука међународног јавног права уређује питање положаја појединца изван граница националних јурисдикција, кроз испитивање нивоа заступљености постојећих конститутивних елемената субјективитета код појединца. Циљ истраживања је показати да

субјективитет као динамичан феномен прати промене у савременој међународној заједници, те да се не може пружити коначан одговор на питање ко јесте субјект међународног јавног права, будући да су идеје о субјективитету кроз историју зависиле од тренутних друштвено-политичких околности, а концепт субјективитета је дубоко условљен разумевањем самог појма међународног јавног права.

У складу са тим, кандидаткиња испитује теоријску димензију појма субјективитета, на темељу које идентификује творбене елементе датог појма, чија заступљеноста код појединца условљава коначну оцену његовог правног положаја у међународном јавном праву. У истом циљу, кандидаткиња истражује историјски контекст, како би утврдила начин на који су правила појединих области међународног јавног права, релевантна за одређење положаја појединца, настала и околности њихове трансформације у позитивно међународно право. Анализом савременог позитивног међународног права у овој области, уз примену мултиметодолошког приступа, кандидаткиња долази до закључка која су правила и у којој мери директно упућена појединцу. У циљу постизања продубљено и свеобухватно обрађене теме, кандидаткиња поставља широку базу из које настоји идентификовати само она правила која одлучујуће опредељују разумевање правног положаја појединца у координатама савременог међународног права.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Истраживање пред нама полази од једне основне хипотезе, у оквиру које је идентификовано неколико посебних хипотеза.

Полазна премиса јесте да је положај појединца у међународном праву условљен континуираним развојем правила међународног права уопште, а са тим у вези и променом схватања о појму субјективитета тог права. Прогресивни развој правила општег међународног права условљава промену положаја

појединца у међународном правном поретку, будући да је све више норми које су директно усмерене појединцу. Посматрајући међународноправни субјективитет као *a posteriori* правну концепцију условљену претходним поседовањем основних конститутивних елемената сваког ентитета који претендује да буде схваћен као субјект међународног права, субјективитет се одређује као релативан феномен који се мења у складу са потребама заједнице, те би повлачење чврсте границе између субјеката међународног права и оних ентитета који то нису, водило до погрешног закључка о статичности међународног поретка.

Тези о искључивом субјективитету државе у међународном праву, супротстављени су историјски примери директног регулисања положаја појединца на нивоу материјалних и процесних правила, који доказују чињеницу да савремене тенденције разумевања појединца као субјекта међународног права нису резултат постмодернистичких учења и улива ванправних грана у правне, већ прије рецепција старих идеја оденута у ново рухо. Схватања о појединцу и његова улога у међународном поретку претпила су значајне промјене током времена. Даљи развој правног статуса појединца зависи у највећој мери од воље међународне заједнице.

Положај појединца нужно је посматрати у контексту општег међународног права, дакле изван оквира људских права. Полази се од премисе да индивидуална права у међународном праву постоје и у другим областима савременог међународног права, што доказује тврдњу да је поистовећивање индивидуалних права и људских права у међународном праву неосновано и правно неутемељено. Идентификација правила која се тичу појединца, а припадају специфичним областима међународног јавног права, неопходна је за свеобухватну анализу положаја који појединац заузима у међународној заједници и међународном поретку.

Постављена је једна широка концепција према којој одређење положаја појединца у савременом међународном праву подразумева испитивање

заступљености оних конститутивних елемената појма субјективитета који су најшире прихваћени у правној пракси. Услед тога кандидаткиња испитује модалитете установљења одговорности појединца у међународном праву. Полази од премисе да је одговорност појединца за сопствене акте у материји међународног кривичног права последица свеоштег консензуса да државе више нису искључиви субјекти међународног права, чиме доказује значајан напредак у погледу правног статуса појединца у међународном правном поретку. Тези о индивидуалној кривичној одговорности као једином виду установљења одговорности појединца за сопствене акте у међународном праву супротставља савремене идеје тзв. о грађанској одговорности појединца, које су у тренутном друштвено-политичком реалитету савремене међународне заједнице још увијек на нивоу рудиментарних и недовољно изграђених правила, дубоко условљених решењима из унутрашњих правних поредака, а без чврстог ослоња на међународноправни поредак.

Разматрања о правном положају појединца у једном правном поретку не би била потпуна уколико се у обзир не би узела постојећа правила о његовом процесноправном капацитету. Претпоставка је да право на директни приступ правди представља предуслов ефикасном остварењу сопствених права у међународном праву. Кандидаткиња сматра да садашње стање позитивног права у овој области не може одговорити реалним потребама савремене међународне заједнице, те да је даљи развој ове материје потребно усмерити ка оснаживању процесноправног положаја појединца.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Прву целину расправе (*Уводна разматрања*, стр. 1-12) чине основне поставке докторске дисертације, где кандидаткиња образлаже кључне појмове који чине костур дисертације, предмет и циљ истраживања, као и методологију

употребљену ради постизања раније постављеног циља. Кандидаткиња на том месту примећује да термилошка неконзистентност, као и недовољна изграђеност језичког корпуса међународног права у српском говорном подручју могу довести до материјалних проблема и дубљих теоријских расправа. Поред тога, кандидаткиња указује на комплексан предмет истраживања које може бити остварено само применом мултиметодолошког приступа који је у овом делу детаљно описан.

У првом делу расправе (*Теоријскоправни оквир за одређење положаја појединца у међународном праву*, стр. 13-123) кандидаткиња најпре указује на неопходност разумевања субјективитета као фундаменталне и свевременске теме у оквиру међународног јавног права. Констатује да је, упркос различитим гледиштима о концепту субјективитета изложеним у правној теорији пре и после Другог светског рата, у оквиру западне и источне правне традиције, ипак могуће идентификовати основне конститутивне елементе појма субјективитета својствене свим правним традицијама и друштвеним околностима. Темељном анализом схватања о субјективитету најпозванијих стручњака међународног права, почевши од класика па до савремених аутора, кандидаткиња настоји постићи целовитост и продубљеност закључака о оним конститутивним елементима који нужно морају бити заступљени да би се један ентитет могао сматрати субјектом међународног права. У вези са том чињеницом, кандидаткиња истиче да схватање о екслузивном међународноправном субјективитету држава више не одговара стварном стању савремене међународне заједнице, имајући све време у виду чињеницу да је држава и даље нуклеус захваљујући ком опстаје читав концепт међународне заједнице.

Затим кандидаткиња испитује еволуцију схватања о положају појединца у правној теорији и пракси. У том процесу примећује да се питање положаја појединца мењало упоредо са променом схватања о држави и њеној улози. Идентификује неколико основних теоријских праваца који ће послужити за поткрепу тезе о условљености схватања о појединцу тренутним друштвено-политичким околностима. У зависности од политичке климе датог доба и значаја

које међународно право у одређеној епохи заузима, различити су погледи на питање субјективитета у међународном праву, а крећу се од идеје да је држава искључиви субјект међународног права, преко схватања о истовременом субјективитету државе и појединца, па све до схватања о искључивом субјективитету појединца. Тек увидом у правну праксу датог доба, може се разумети стварни положај који је појединац узимао у различитим периодима развоја међународне заједнице. Кандидаткиња у том погледу анализира праксу држава и судску праксу, како би доказала да без темељне анализе праксе не може бити остварен целовит увид у комплексно питање правног положаја појединца.

Други део расправе (*Положај појединца у позитивном међународном праву*, стр. 124-283) представља суштинско језгро дисертације. Подељен је на три целине, које по систематици одговарају битним елементима теме идентификованим у првом делу. У том погледу, кандидаткиња доследно следи ток аргументацијске линије изнете на почетку рада.

Прва целина другог дела насловљена је *Материјалноправни положај појединца* (стр. 125-224). У њој кандидаткиња анализира богат корпус правних правила развијених у оквиру неколико области међународног јавног права усмерених појединцу, у циљу испитивања заступљености првог елемента појма субјективитета код појединца, својства да буде носилац права и обавеза. Основна идеја од које полази је да феномен заступљености индивидуалних права човека, као јединке, нужно треба испитивати у оквиру материје општег међународног јавног права, не ограничавајући се само на област људских права. Стога, поред анализе инструмената донетих с циљем регулисања питања међународних људских права, кандидаткиња пружа анализу релевантних инструмената који у ужем смислу спадају у материју права оружаних сукоба, права заштите животне средине и дипломатског и конзуларног права. Сваки од ових режима посматра кроз призму различитости положаја појединца и права која ужива, као илустрацију тренутног стања у позитивном међународном праву, без намере пружања целовите анализе његових прописа и специфичности.

Полази од претпоставке да различити режими у оквиру међународног права остварују одређени утицај на свеукупан положај појединца, те да од карактера норми и њихових крајњих адресата зависи коначна оцена евентуалног субјективитета човека. У свакој од поменутих области кандидаткиња, пре свега, пружа историјску анализу развоја правила релевантних за положај појединца, што је у складу са једном од раније постављених теза да друштвено-политичка збивања остварују директан утицај на креирање или примену правила међународног права. Потом прелази на анализу позитивних прописа садржаних у релевантним инструментима универзалног карактера, како би доказала да појединац јесте, у једној области више, у другој мање, заступљен као титулар права или обавеза.

Друга целина другог дела (*Одговорност појединца за сопствене акте /Индивидуална одговорност у међународном праву/*, стр. 225-250) полази од идеје да осим области међународног кривичног права, у оквиру које су развијена правила о индивидуалној кривичној одговорности, у осталим деловима општег међународног права још увек не постоји кохерентан систем правила нити једнообразно разумевање питања одговорности појединца. Одговорност као творбени елемент појма субјективитета се, према идеји коју кандидаткиња на овом месту заступа, у међународном праву најпросто подразумева, што је сагласно схватању знатног броја правних теоретичара, али и резоновању Међународног суда правде у *Reparations case*-у, према ком одговорност у међународном праву нужно прати права и обавезе, јавља се као последица њиховог неиспуњења. Према томе, констатује кандидаткиња, разматрање питања одговорности ентитета који претендују на својство субјекта међународног права сматра се неопходним пратећим елементом сваке студије која тежи свеобухватности. Заласком у сложено питање одговорности појединца у међународном праву, кандидаткиња указује на неколико спорних места, од којих је кључно то да је еволуција правила у материји међународног кривичног права почивала на *ad hoc* основи и више него у другим областима зависила од тренутних политичких стремљења у међународној заједници. Анализом правила садржаних у Нирнбершком статуту, као и Статутима *Ad hoc* међународних

кривичних трибунала, кандидаткиња прати генезу развоја идеје о индивидуалној кривичној одговорности и околности у којима су постојећа правила настала, с циљем комплетнијег разумевања решења понуђених у Римском статуту сталног међународног кривичног суда. У том погледу закључује да је уношењем концепта индивидуалне кривичне одговорности, односно прихватањем принципа инаугурисаног још током нирнбершких суђења да међународне злочине чине појединци, а не апстрактни ентитети, међународно право пришло за корак ближе основним принципима кривичног права, које је стриктно и прецизно, за разлику од међународног, ком се најчешће замера да пати од одређених структуралних мањкавости и да је подложно политичким утицајима.

У погледу питања евентуалне одговорности појединца у другим областима међународног права, као логичног следа ка успостављању целовитог поретка усмереног појединцу, кандидаткиња примећује да упркос узгредној констатацији Комисије за међународно право Уједињених нација, изнетој у Нацрту чланова Комисије о одговорности државе за међународни противправан акт, да није искључено да се развој правила о одговорности може кретати ка области индивидуалне грађанске одговорности, ипак нису стечени услови да се одговорност појединца у међународном праву прошири и на друге области. У том погледу закључује да су схватања појединих савремених аутора о одговорности појединца у другим областима међународног права, услед непостојања специфичног механизма пред којим би та одговорност појединца за одређени противправан акт могла бити установљена, у најмању руку преурањена.

Трећа глава другог дела расправе (*Процесноправни положај појединца*, стр. 251-283) разматра питање директног приступа појединца механизмима установљеним на универзалном плану. У овом делу рада, пружа се анализа постојећег нормативног оквира и на принципу *lege lata* приступа испитује да ли и на који начин појединац може непосредно да се штити механизмима глобалних размера. Кандидаткиња констатује да тема попут ове захтева емпиријски приступ и анализу практичног домета појединца пред различитим форумима

кроз све периоде развоја међународног права. У том циљу испитује да ли се појединац могао директно појавити у поступку заштите својих права на међународном плану и под којим условима, све време имајући у виду чињеницу да је пут од стицања права на приступ правди, до досезања правде дуг и трновит. Кроз анализу процесноправног положаја појединца пред механизмима установљених прије Другог светског рата кандидаткиња доказује да идеја о активном учешћу појединца у међународној заједници није одговор савремене науке на нове трендове у глобалном друштву, већ продукт вековног развоја правне мисли и настојања побољшања положаја човека у глобалним оквирима. Заласком у еру Уједињених нација, примећује се тренд усложњавања и мултипликовања механизма доступних човјеку, који се, како кандидаткиња примећује и даље не могу похвалити довољном конзистентношћу.

Трећи део расправе (*Положај појединца у међународном праву pro futuro*, стр. 284-307) је посвећен најпре анализи могућих праваца развоја правила међународног права усмерених појединцу. Примећује се потреба оснажења процесноправног положаја појединца на универзалном плану, с циљем оснажења његовог свеукупног положаја у координатама савременог међународног правног поретка. Кандидаткиња најпре пружа синтезу постојећих универзалних механизма доступних човеку, посебно кроз призму његовог права на директан приступ тим телима посредством индивидуалне петиције. Закључује да поред основног проблема доступности универзалних механизма појединцу, озбиљану мањкавост универзалног система заштите права човека представља неизвесност у погледу коначног задовољења правде и имплементације одлуке конкретног органа у држави штетнику. Услед тога, кандидаткиња применом *de lege ferenda* приступа, предлаже успостављање сасвим новог механизма на универзалном плану, Светског суда за људска права, ком би појединац имао право директног приступа, а чије одлуке би биле правно обавезујуће. Дубоко свесна да је човечанство и даље далеко од спровођења ове идеје у живот, кандидаткиња ипак, на темељу анализе постојећих предлога о оснивању тог Суда, закључује да је постојање Светског суда за људска права у савременој међународној заједници реална потреба и остварив пројекат. Са тим у вези

подсећа да је прије само пола века и Стални међународни кривични суд, чији Статут може послужити као један од модела за доношење статута новог Суда, био идеја, а данас је реалност.

У последњи део расправе (*Закључна разматрања*, стр. 308-313) смештена су завршна разматрања. На том месту кандидаткиња сажето, али прецизно износи закључке до којих је дошла темељном анализом сваког од обрађених поглавља. Полази од општег закључка да *a priori* одређење једног ентитета субјектом, или искључење другог из тог круга, без анализе одговарајућих прописа у датој области, не може пружити поуздане информације о стварном положају тог ентитета у материји која је предмет научне анализе, а повлачење строгих граница према унапред постављеним смерницама може само да има за резултат искривљену слику међународне стварности.

Показано је да су постојећа знања о појму субјективитета у међународном праву наслоњена на ранија знања о држави и њеном положају у међународном поретку. Међутим, у пракси се показало да немају сви раније идентификовани конститутивни елементи појма субјективитета заступљени код државе исти значај, те према томе испуњеност неких од елемената својствених држави не може бити предуслов за стицање својства субјекта у међународном праву.

У контексту испитивања материјалноправног положаја појединца у међународном праву, кандидаткиња је пошла од премисе да се индивидуална права у међународном праву могу јавити и изван материје људских права. Сваки од правних режима којима се у раду бавила посматрала је као дио шире слике чији је оквир успостављен правилима општег међународног права. У том сложеном процесу показала је да у свакој од релевантних области међународног права појединац поседује одређена индивидуална права. Залазак у различите режиме развијене у оквиру међународног права за циљ је имао да укаже на тенденцију развоја правила која су директно усмерена ка појединцу, а налазе се изван материје људских права, која се традиционално њиме баве.

Кандидаткиња расправу завршава пажљивим закључком да без обзира на начин на који се поима међународноправни субјективитет, узевши га било као статичну категорију или диманичан процес, несумњиво је утврђено да различити ентитети могу бити схваћени као субјекти међународног права. У погледу положаја појединца, закључује кандидаткиња, иако у врло ограниченом смислу, он ипак испуњава основне критеријуме појма субјективитета у међународном праву данашњице, а од прогресивног развоја ове области зависи да ли ће се његов положај у том погледу учврстити или ће можда ослабити.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Пред кандидаткињом је био деликатан и захтеван задатак да анализира већи број правних појмова и наоко веома комплексну структуру изложи јасно и прегледно, чему је са успехом одговорила. Поделивши рад на статични и динамични део, кандидаткиња је постигла конзистентност истраживања и уједначен ток мисли приликом прелаза из једне области међународног права у другу. Доктринарни ставови којима се на самом почетку, врло темељно и посвећено бавила, представљају везивно ткиво и поуздан основ за каснија разматрања позитивноправних прописа. Користећи обимну расположиву претежно страну литературу, кандидаткиња пружа преглед различитих мишљења и аргументовано износи своје ставове. Приметна је посебна пажња при одабиру ауторитета о чијим ставовима је полемисала и прилежност у истраживању њихових ставова о конкретним питањима. На неколико места полемисала је о преурањеним или недовољно утемељеним закључцима датим у домаћој и иностраној литератури о опредељењу појединих аутора према питању субјективитета појединца, што несумњиво даје значајан допринос правној науци у домену обрађених питања.

Као што је у проналаску и анализи литературе писане на задату тему показала студиозност, посвећеност и озбиљност, узимајући у обзир релевантна дела међународноправних писаца, тако је и у анализи позитивноправних прописа показала умешност и познавање одговарајуће методолошке апаратуре својствене овој грани права.

У целини гледано, кандидаткиња је са успехом апсолвирала задатак који је постављен избором теме, као и самом структуром докторске дисертације. Дисертација представља допринос нашој теорији међународног права, не само због тога што је први систематски рад ове врсте у нашој новијој теорији, већ пре свега због квалитета основног теоријског приступа и правног резонувања на коме је тај приступ утемељен. Поред тога, не треба губити из вида ни практичан значај дисертације, с обзиром на последице доследне примене правила међународног права на свакодневни живот човека.

6. Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације под насловом *Положај појединца у међународном праву* кандидаткиње Сање Крешталица (рођ. Тепавчевић), мр, Комисија налази да је дисертација урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану. Комисија је слободна да

п р е д л о ж и

да Научно-наставно веће Правног факултета у Београду прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће кандидат бранити своју докторску дисертацију.

У Београду, 22. јун 2019. г.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

др Миленко Крећа,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Бранко Ракић,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Бојан Милосављевић,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Родољуб Етински,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Новом Саду

др Душко Димитријевић
научни саветник
Институт за међународну политику и привреду
Београд